

Ostruháček kapinicotý.

Ostruháček kapinicotý – nově objevený druh motýla pro Slavkovský les

Přemysl Tájek, AOPK ČR, Regionální pracoviště Správa CHKO Slavkovský les

Slavkovský les je pro většinu z těch, kteří jej znají, krajinou studenou a vlhkou. Spojenou s osvěžujícím koupáním v parném létě, svěžím horským vzduchem, chladnými podzimními rány a dlouhou zimou, jejíž poslední záchvěvy nás často zaskočí ještě koncem května. Přesto tu lze nalézt řadu míst, která se těmto zažitým představám vymykají. A jedno z nich se, pro mnohé možná dosti překvapivě, nachází přímo v srdci zdejší chráněné krajinné oblasti. Na mysli mám Bečovské stráně – komplex strmých výslunných travnatých svahů vytvářejících přirozený přírodní amfiteátr obklopující Bečov nad Teplou. Zdejší stráně a skalní hrany nabízejí dechberoucí výhledy z ptáčích perspektivy na městečko schoulené v údolí řeky. Shlížet svrchu odtud můžete dokonce i na majestátní bečovský hrad.

Z historických fotografií Bečova je zřejmé, že i silně svažité pozemky bečovského amfiteátru byly ještě po druhé světové válce využívány z velké části jako pole. Pouze nejpříkrější a nejobtížněji přístupná místa byla využívána jako louky a pastviny, pravděpodobně po celá staletí. Dnes zde už žádná políčka nenajdeme, stráně jsou využívány jako pastviny pro krávy a na řadu míst se samovolně rozšířily křoviny a menší lesíky. Historický vývoj krajiny umožnil na zdejších jižně orientovaných výhrevných stráních vytvoření teplomilných lučních společenstev, jež tady díky šetnému hospodaření i během posledních desetiletí dokázala přežít dodnes. Travníky na mělkých půdách jsou domovem celé skupiny typických teplomilných druhů rostlin, jako je kostřava sivá, bělolist rolní, devaterník velkokvětý, rmen barvířský,

Bečovské stráně, slunné jižní svahy nad Křížovou vyhlídkou.

nepatrnec rolní, pavinec horský či netřesk výběžkatý. Na méně vyprahlých místech roste prvosěnka jarní, lilie zlatohlavá, čičorka pestrá či jetel horský. Donedávna jsme zde znali i jednu lokalitu s velmi vzácným vstavačem osmahlým, který by v okolí snad mohl ještě přežívat. Podle pamětníků tu snad rostl i vstavač kukačka.

Již řadu let zde víme i o výskytu některých teplomilných a pro Slavkovský les dosti vzácných druhů motýlů – především okáče strdivkového (*Coenonympha arcania*) a modráska černoskvrnného (*Plebejus argus*). Průzkum denních motýlů v tomto místě však v roce 2020 přinesl řadu nových překvapení. Podářilo se objevit kriticky ohroženého hnědáška chrastavcového (*Euphydryas aurinia*) a vrětenušku ligrusovou (*Zygaena carniolica*; podrobněji viz Tájek 2020a, 2020b). Nejzajímavějším zjištěním je ale nález relativně početné populace ostruháčka kapinického (*Satyrium acaeciae*) – druhu, který je z Karlovarského kraje v současnosti znám pouze z Doupovských hor a ze Žluticka. O jeho přítomnosti v CHKO Slavkovský les jsme dosud neměli nejmenší potuchy a asi jen málokterý „motýlář“ by zde jeho výskyt vůbec očekával.

Ostruhácci jsou atraktivní skupinou našich denních motýlů, kteří své české pojmenování získali podle ostruhy, tedy nápadně protažené části zadních křídel. Při pohledu zblízka řada našich druhů ostruháčků přímo hýří pestrobarevnými odlesky, již z několikametrové vzdálenosti jsou však pro necvičené oko dosti nenápadní – jsou totiž poměrně malí, převládají u nich obvykle tmavé barvy a také se pohybují méně nápadným způsobem než většina našich ostatních skupin motýlů. Ostruháček kapinicový je jedním z našich nejmenších ostruháčků a také barvami na něm příroda šetřila asi nejvíce. Snad tedy i proto o jeho výskytu ve Slavkovském lese chybí jakékoliv spolehlivé historické záznamy a zůstával tak dlouho utajen i zrakům současných přírodovědců.

Celkový areál ostruháčka kapinického zahrnuje jižní a střední Evropu, od severního Španělska po Polsko, Balkán, Turecko, zasahuje až na jižní Ural. Vyhledává suché a teplé křovinaté stráně a svahy s jižní expozicí, prosluněné okraje listnatých lesů, stepní a lesostepní refugia s nízkým keřovitým porostem. Živnou rostlinou housenek je trnka obecná. Druh má jednu generaci

Bečovské stráně a bečovské nádraží kolem roku 1910. Dobová pohlednice ze soukromé sbírky Jiřího Šindeláře.

ročně, s vylíhnutými motýly se můžeme setkat od června do července. Samice klade vajíčka jednotlivě na listy trnky. Vajíčko přezimuje a na jaře se housenka prokousává do rašících pupenů trnky, starší housenky pak sedí na spodní straně trnkových listů. Kuklí se většinou na zemi v blízkosti živné rostliny (Macek et al. 2015).

Jedním z nejlepších způsobů, jak přítomnost ostruháčků kapinicových zjistit, je prohlédávání květů některých druhů rostlin rostoucích v blízkosti trnkových porostů. V Českém středohoří se tato metoda osvědčila u bílé kvetoucích rostlin, jako jsou řebríčky a turany (Havelda 2014). V Doupovských horách se mi pro změnu nejlépe osvědčily u žlutě kvetoucích rmenů barviřských a starčků přímětníků. Nejinak tomu bylo i na Bečovských stráních. V druhé polovině července zdejší rozkvetlé rmeny na mezích nalákaly ostruháčky z celého okolí a tak jsem jich tu během jednoho dne napačital hned šestnáct.

Ostruháček kapinicový je jedním z ohrožených druhů našich motýlů. Příčinou jeho vymizení z řady dřívějších lokalit je zalesňování křovinatých strání nebo jejich přirozené zarůstání stromovými nálety. Bečovské stráně jsou však pravidelně přepásány a před několika lety zde

byla značná část stromových náletů vykáčena s cílem zamezit zarůstání luk a také obnovit výhledy do krajiny a přiblížit se jejímu historickému rázu. Snad se tu tedy budeme s tímto motýlem, ale i dalšími teplomilnými prvky naší fauny a flóry, moci setkávat i nadále. ■

Poděkování:

Květnaté pastviny a pestrá krajinná mozaika s množstvím vzácných druhů vděčí za svou existenci šetrnému zemědělskému hospodaření, které zde zajišťuje Farma Otročin s. r. o. Vyřezávání náletů a péči o zdejší "panoramatickou stezku" s vyhlídkami zajišťuje Český svaz ochránců přírody, základní organizace Berkut.

Literatura:

- Macek J., Laštůvka Z., Beneš J. et Traxler L. (2015): Motýli a housenky střední Evropy IV. Denní motýli. – Academia, Praha, 539 pp.
- Havelda Z. (2014): Příspěvek k poznání rozšíření dvou druhů ostruháčků (Lepidoptera: Lycaenidae) v severních Čechách. – Sborník Severočeského Muzea, Přírodní Vědy, Liberec, 32: 163–170.
- Tájek P. (2020a): Subkvadrát 5942b – síťový monitoring denních motýlů. – Ms., 58 pp. [Depon in: AOPK ČR, Praha].
- Tájek P. (2020b): Subkvadrát 5943a – síťový monitoring denních motýlů. – Ms., 51 pp. [Depon in: AOPK ČR, Praha].
- web1: <http://www.lepidoptera.cz>

Bečovské stráně. Rozkvetlá mez, kde byli ostruhačci kapinícovi nalezeni.
Všechny fotografie Přemysl Tájek.